

Сања Савић Миросављевић: БРДА

Сања Савић Милосављевић
БРДА

Уредник
Младен Милосављевић

Лектура
Јелена Чугаљ

Поговор
Владимир Петровић

Прелом текста
Миланче Марковић

Дизајн корица
Андрија Јонић

За издавача
Сања Савић Милосављевић

Штампа
Мозаик, Велика Плана

Тираж
500

Издавач
Бедем књиге д.о.о.
Витезова Карађорђевог звезде 42д, Београд

www.bedem.rs
bedemknjige@gmail.com

Сања Савић Милосављевић

БРДА

БЕДЕМ

О књизи „Брда“

Ова књига није настала из идеје о томе како би требало да изгледа њен финални облик. Истина, концепт се у једној фази рада избистрио, мисао омеђила двјема приповијеткама које су измјештене из мог краја, али везане за њега поријеклом ликова. Коријен ове збирке је чисто недостајање. Десило се да дуго времена нисам могла да одем у завичај због послова, живота, а можда и Промисли. Ти послови, живот, а можда и Промисао нису ми дозвољавали да, размишљајући о том завичају, који ми је недостајао, осмишљам неку „велику“ причу, неки дугачак и комплексан наратив. Баш као и ликови о којима сам писала, чији животи се не упиру у први план, већ остају на рубу фотографије, таква је и форма за којом сам посегла: кратка приповијетка. Од ње постоји много мени ближих и важнијих форми у животу, па ипак, без оваквих спојница, пабирака, окрајака, тешко да бих успјела да се спојим у цјелину, гоњена опет животом, већим идејама, важним догађајима. Ове приче су ми непланирана дјеца, тешко отхрањена украденим моментима од великих брига и крупних планова, али не и нежељена. Због тога ваљда и догађаји о којима сам приповиједала нису велики, значајни, уписани у календаре историје или забиљежени репортерским камерама за ударне вијести. Па ипак, њихово биљежење ми је помогло да сачувам способност запажања наочиглед неважних ствари, и људи, пред којима се, сада у наврате, осјећам тако потребно сићушно.

Сања Савић Милосављевић

ЈАБУКА

Када се уморна враћам кући, коју сам коначно навикла да тако зовем послије много година прећутне задршке, мало је људи у аутобусу градског превоза. Код осталих путника, могу да се заинтересујем за само два податка: колико брзо су способни да сједну на управо упражњено мјесто и да ли ће ме без гунђања пропустити ка вратима.

Овог пута је било више оних који су имали среће да уђу на почетној станици. Сјела сам на пластику којом је прекривен точак, без сједишта и икаквог наслона, и трудила се да одржим равнотежу у кривинама, па се нисам чак ни окренула кад сам чула да је женски глас на око метар или два иза мене на чистој, мојој, ијекавици нудио слободно мјесто некоме, очигледно старијем или трудном.

Глас сам спојила са женском приликом поред врата тек кад се поред мене угнијездила баба, која ме је, дубајући у мом правцу, натјерала да се окренем за четрдесет пет степени ка унутрашњости аутобуса. Видјевши лице земљакиње, намах помислих да је у питању жена најстаријег заната. На око центиметар и по од мјеста на којем би природно требало да расту обрве, двије црне линије су биле исцртане оловком преко бијеле коже, а изнад длака које су, неочупане, покушавале да формирају два неправилна свијетла лука, који се власници очигледно нису допали па је одлучила да их оба замијени овим високим, вјештачким. У најмању руку, нове обрве нису биле у складу са утиском озбиљне жене правилних црних обрва, преломљених на средини.

Оптерећена претјераном емпатијом, у више наврата сам се клела да нећу посматрати друге људе, градити њихове приче и памтити им нокте и уши за никада написане странице или потврду тезе коју ћу тек исконструисати. Да ли је те ружне, проститутске обрве нацртала сама? Да ли је видјела разлику у боји њене косе и ајлајнера којим их је исцртавала? Да ли је то требало тако? Шта јој каже огледало када се у њега погледа? Да ли јој преувелича мане или их анулира? Шта је мана са њених једвитих осамнаест година?

Простријелила ме погледом као да је чула шта све нисам питала. Ипак, то је било недовољно да одустанем од свог воајеристичког подухвата. Црна распарена тренерчица је ландарала око струка дјевојчице, иако су нокти били надограђени више од три центиметра, са циркончићима по прстењаку. Једном сам чула да се такав украс добија бесплатно. Ти само треба да одабереш прст који желиш да буде другачији од осталих, свјетлуцав. Видјевши да је дохватила телефон са знаком јабуке и брендом чије име подсјећа на узвик бола, била сам сигурна да је изашла на станици испред тржног центра у којем су били продавница и сервис поменуте фирме. Труцкајући се на точку, гледала сам псе који се вуцарају по раздјелним острвима Вишњичке улице и мислила о томе како су срећни што могу да оду на Дунав кад пожелe, истовремено им се чудећи како у овој прашини и издуним гасовима могу да се понашају као да је читава планета њихова. Или бар све вријеме овог свијета. У слици тих кучића окружених саобраћајном гужвом било је давно заборављеног спокоја који сам посљедњи пут осјетила завршавајући средњу школу на Палама.

Пажња ми се врати у аутобус кад схватих да неко куца поруке преко дигиталног лика момка, дјечака на позадини телефона. Препознах знак јабуке и нокте, а и моју ије-

кавицу, на којој му је наизмјенично псовала све по списку, па онда поново куцала по десет порука, на које није стизао одговор. Не жена, па чак ни дјевојка, дјевојчица је сједјела поред мене на пластици. Једном ми је баба причала како се комшиница поред ње угнијездила *као маче*. Сада сам се осјећала тако. Вјештим покретима руке је поправљала фризуру, непочешљану природно плаву косу, коју је са лица склонила црним шналицама. Скроловала је преко порука дуго, оне су се излиставале само са једне стране, а она је нервозно цоктала и куцала нове.

Одједном схватих да је познајем. Видјела сам је последњи пут прије десетак година. Њен отац се дружио са мојим стрицем и често су породично долазили у мој комшилук, старим пежоом са двоја врата. Дјеца, њих троје или четворо, сједјели су позади и скакали за вријеме вожње. Ова дјевојчица је била најстарија. Стално је водила за собом млађу браћу. Једном сам присуствовала сцени у којој се мајка љути на њу зато што није добро чувала брата. Опалила јој је шамар пред читавим игралиштем, на шта малена није промијенила израз на лицу, с погледом усмјереним у нешто неодређено и нејасно. Видјела сам, прије годину или двије, смртовницу њеног оца на огласној табли поред кућице у коју је смјештен матични уред. Нисам имала времена да прочитам имена ожалошћених.

Тада ми се стегну у грлу.

Момче, одговори овој дјевојци. Чак и ако ти је досадна. Или ти звучи као *сељанка*, *циберка*. Не знам да ли знаш шта је цибра, а још теже ти је да замислиш како је зима хладна тамо одакле је дошла. Не знаш зашто говори тако како говори. Неће нико од твојих *кул* другова сазнати да си јој послао поруку. Чак и да сазна, то што ће мислити да си био са глумом дјевојком, неће нашкодити твојој репутацији. Свакако ћеш ускоро наћи другу. Знаш да не видиш и да те не занима што ће живот да прегази преко ње као

аутобус пун путника преко трулог парадајза. Обрве, за које се држи као за металне ручке док јој вријеме односи тијело дјевојчице, а којима се ти сигурно ругаш, ту су због тебе. Ти не треба да видиш како су дјетиње свијетле њене длаке по тијелу. Не треба да знаш да је она због тебе научила да не стиска бутине. Не треба то да знаш, јер она не жели да знаш да њу ишта боли кад си ти у питању, прије свега, зато што би могао да помислиш како нисте једно за друго или како је она клинка за тебе, којем још, како се види на дигиталној фотографији, ни бркови *за жилеша* нису довољно нарасли.

Ти би, дечко, хтио да постанеш прича. Хтио би да се смјешкаш док те позивају, да немаш времена свима да се одазовеш. Хтио би да је још оваквих дјевојчица које ће ти слати поруке, и да буду мало боље рибе од ове. Таквима би можда одговорио. Овој одговори, да не одлута. Поглед јој се већ загубио по ђубрету баченом за ивичњак, по граничним прелазима око Малог Зворника, по паркинзима испред зграда на периферијама које су теби даље од лондонског аеродрома.

Нисам знала да ли је изашла или се само премјестила на друго мјесто у аутобусу, на слободно сједиште. Морала сам да изађем на станици своје јазбине. Није ми се отргла од мисли ни након неколико дана. Мислила сам на њен оборен поглед и жељела да је умањим, умотам у неку пелену као новорођенче и онда је попут бебе љуљам у наручју, пјевам јој успаванку и влажним марамицама избришем креон са лица. Почеле бисмо све испочетка, скренуле на добар пут и управиле поглед.

Није ми се дала. За разлику од младића, она не би вољела да прошета прозом. Можда блажена у свом незнању математике, што не зна да је и најмањи угао дјелив са два, може бити да је до сада пристала на то да никада неће добити одговор од своје симпатије. Када бих могла

да је питам шта би вољела да за њом остане, не знам да ли би она умјела да дефинише, али одговор би гласио отприлике овако:

– За мојом тугом не треба да остане плач ни лелек, већ распарано сједиште. Ја сам налик на ружан графит са правописном грешком, избијен комад малтера или мрља налик каријесу на беспријекорној бјелини фасаде новоизграђеног хотела у Рузвелтовој.

ЧАЈО

Не дђ Бог да Свети Петар о судњем дану почне да се распитује за свог имењака Петра Петровића из Вучије Луке у околини Пала, не би ли донио пријеки суд. Мишљења не би била опречна усљед унутрашњих противрјечности које понекад имају умни људи. У Петра би се нејасноће појавиле већ око имена оца, броја дјецe коју је он сам направио или мјеста пребивалишта. Када би, на примјер, правили неку анкету о његовом карактеру, одговори би се протезали у широком распону: будала, весељак, *йрoвала*, кретен, сјетан, беспослен, преварант, лијен, не мо'ш му пера из репа одбит. За главу би се, без обзира на њихову технологију и математичке психоанализе, ухватиле и ове бјелосвјетске шпијунчине, да не кажемо жбирови, за које је Петар начуо да неуморно прикупљају податке о сваком од нас под капом небеском.

– Шта кога боли она ствар кога сам ја куцђ у компјутеру?

Једна од стварних Петрових врлина била је та што је заиста могао да једном реченицом одагна црне мисли, како своје, тако и туђе. Може бити да је то посљедица вишегодишњег тешког рада на пилани, прекинутог само боравком у рову, па је, са широким спектром људске невоље и искуства, заиста умио да препозна свакакве муке које су људи себи *рекреативно* товарили на грбачу да би се пословично због нечег патили или имали шта да кажу кад их неко упита како им је. Ако мисле да ти је лоше, нико неће да ти завиди. Ако ти нико не завиди, немаш чега да се плашиш.

Да су се времена промијенила, или да је Петар једноставно остарио, говорило је то што је и сам, с времена на вријеме, понекад кроз шалу, понекад уз ракију, кад му неко добаца, одговарао и бранио се.

– Шта тебе брига, Петре, кô да с' ти око нечег можеш наждерати?

– Око цигерице своје се ждерем и обилазим, шта ћу кад је сву поједем?

– Само ти ожежи по тој ракији и не бери бригу. Сазнаћеш ускоро.

Оно што је Петар заправо проналазио у пићу била је свјезина прошлог времена, у којем су га сви препознавали, позивали и дозивали на улици. Због своје веселе природе, Петар је на свадбама често био почасни гост са задатком, *чајо*, како би се рекло. Све више је замјерао омладини то што су крвнички раскрштали са обичајима. Тачније, није га бољело толико ако би неко у потпуности укинуо обичај, колико када би га обезврјеђивао, или још горе, мијењао.

– Хајд кад неће свадбу да праве. То ми је јасно. Немају пара, шта ће дјеца. Или не воле. Има сад ових избјеглица, људи са стране, комунизам је урадио своје, то је мени јасно. Ја сам први живио у њему, није овај што се јуче оженио. Нису дјеца крива! Али бураз, ако 'оћеш да испоштујеш, испоштуј га како треба! Па не мо'ш ти у телефон да укуцаш на интернету како се свадба прави. Има свега, све то треба видјети, али не мо'ш ти знати који је обичај у нашем селу ако не питаш неког старијег.

Кад би се повело питање о чаји на свадбама, Петар би осјетио снажан убод тачно испод груди.

– Данас ти чајо море бит и курта и мурта и бараба и цукац. А што и не би, кад му се посô сведе на то да води рачуна како ће ауте да паркирају у црквено двориште и ће ће ко сјести у свадбеном салону. Могли су и саобраћајца

позват, мајку му, је ли. А није свијет неписмен, видио сам фино на једној свадби у Зворнику, окачили људи списак на улазу са бројем стола и то ти је то, пријатељу.

– А какав чајо треба да буде, онако по твоме?

Петру би засијале очи и почињао је да кити слику представе о себи из младости, са свим добрим што је постигао у животу и занемаривши све шта није.

– Чајо треба да буде, бураз, весео човјек по природи, да га не опомињу шта треба да ради. Даље, да буде способан, да познаје сваку кућу на Палама и околини, шта ко ради, гдје ради, каква су му примања и породични односи. Кад сутра дође на свадбу, ако се свекар и пунац не подносе, да зна мало подићи ствари, загладити односе. Не можеш ти да знаш на шта да усмјериш пажњу ако први пут у животу видиш људе. Да ли је богат и од чега живи, из какве је фамилије, то није важно. Још ти је боље да не буде неки туњо кога је мајка на сиси носала док се није оженио па прешо на женину. Треба, нормално, да познаје обичај, не може се прво прићи дјеверу па старом свату, треба да постоји ред.

– Ти би, Петре, требало вријеме да зауставиш и да промијениш омладину, и нашу и бјелосвјетску, па да им диригентском палицом покажеш да сви треба да буду ко што си ти некад био, а они да ти климну главом и промијене своје планове.

– Не морају, ал' нека се мени онда не жале како им ништа на свијету не ваља, ни отац, ни мајка, ни држава, ни странка.

– Мој ти је савјет, пријатељу, дапустиш мало с тим својим истјеривањем правде, него да се ти њима мало прилагодиш. Саслушај их некад, мало окуражи, посавјетуј. Послије нећеш да се жалиш како те по двије године нико није звао на свадбу да будеш чајо.

Петра од посљедње реченице пресијече желудац. Зар је могуће да је његов саговорник протумачио како га нико двије године није звао у чаје? Није тачно да га нису звали. Него је ударила криза, а то се на обичају најприје осјети. Што кумови више не бацају паре? Зато што су једног ономад испред цркве дјеца испрозивала:

– Куме, стипсо, све по десет фенинга бацаш!

А ко ће бацати кованице од по двије марке пред дјецу? Шта, треба ли петаке да бацају? Има и *оних* којима се може и то, нећемо им сад у тањир гледати, али нема раја пара више.

– Звали су ме у суботу Југовићи на свадбу! – испаде Петру аргумент као из рукава.

– Хоће ли се стављат паре у коверте?

Петра поново брэнцу у грудима, али се суздржа.

– Еманципац'ја. Шта ћеш, народ би те прије у спаваћу собу пустио него у новчаник.

И тако је Петар улазио у свој зачарани круг у којем је, покушавајући да одбрани себе и свој положај, у року од три минута осипао дрвље и камење на један став, а одмах потом на други, супротстављен. Једном пријатељу би говорио да је бољи од другог, а већ на сљедећој пјесми за сусједним столом, том другом се клео да је први *уіарак и мршво љувало* у поређењу *ш њиме*.

Оно што му је заправо сметало у гашењу обичаја биле су проклете коверте у којима су узванице стављале паре за младенце. Написали би честитку младенцима, културно је ставили у корпицу без права на жалбу на висину улога. Брука због ниске цифре задржавала се при томе међу младенцима, њиховим родитељима и у понеком непровјереном кафанском трачу. Ту долазимо до саме сржи Петрове муке. Све његове способности некада су се у свом највишем напону претакале у једну, а то је био начин да се из свадбара извуче највише пара за младенце. Након